

Filozófus, kerékpáron

Kezdetben volt a *Bicikliző tigris* (1965), majd a *Zokogó majom* (1969). Az előbbi Karinthy Ferenc, az utóbbi Bálint Tibor jóvoltából. Hamármost keresztbe szorozzuk őket, akkor az eredmény *Zokogó tigris és Bicikliző majom*. Ez utóbbi szolgál Heller Ágnes emlékezéseinek címéül. Mindenesetre így is eredetibb, mintha *Bazári majom* vagy *Majom a köszörűkövön* címmel tenné közzé emlékeit. De nem kívánok elménckedni ezen a szerencsétlenre sikerült címen, csak nem tudom megfejtetni a mélyebb értelmét, illetve relevanciáját megtalálni az adott szövegösszefüggésben; legfőképpen pedig méltatlannak tartom a nagyon is emberi hangvételi vallomásokhoz. Mert kétségtelenül vallomásokról van szó a megjelenő szövegben. Némi habozás után hozzátenném: a szó Szent Ágoston-i értelmében. A szerző kíméletlen őszinteséggel lemezteleníti önmagát az olvasó előtt, s olyan dolgokról is bátran beszél, melyek mögött százszor elkapart sebek rejlenek. Emellett a közreadott szöveg megtartotta az előbeszéd sodrását, közvetlenségét: olyan, mintha a szerző itt ülne a dolgozósobámban, s csak hozzám beszélne egyedül. Ezt alig palástolja a cím suta szellemeskedése. Egyrészt.

Másrészt viszont lehet, hogy Heller Ágnes egyetért Bertrand Russell-lel, aki a (véltetően apokrif) anekdota szerint felháborodottan tiltakozott szerkesztőjénél, amikor az egyetlen szó kicserélésére kérte a testes kéziratban. „De hát azért írtam az egészet, hogy ezt a szót leírhassem!” – háborgott Russell. Talán Heller Ágnes is azért vállalkozott a tollba (illetve magnóra) mondásra, hogy ezt a címet adhassa művének. Nem tudom. Kár.

Ettől függetlenül kedvelem a Heller Ágnes elgondolkodtató szövegébe illesztett, csípőse hegyezett anekdotákat is. Az egyik ilyen sztori alkalmat ad, hogy elmondjam a B-35-ös rendszámú alaptörténetemet az olvasó okulására. Azt írja Szalai Sándorról: „... azzal kápráztatott el bennünket, hogy ha az ember Amerikába érkezik, nyomban rendel egy telefont, és már a következő héten szerepel a neve a telefonkönyvben, mert minden héten újra kiadják – és mi imádtuk az amerikai civilizációnak ezt a netovábbját.” Ezzel szemben mi történt Heller Ágnessel? „Amikor az USA-ba költöztem, és századszor próbálkoztam már, és még mindig nem kapcsolták be a telefonomat, a könyvbe pedig csak egy év múlva került be a nevem, visszagondoltam Szalai Sándor csodálatos történeteire.” (Kortárs, 1998/7:49)

Amikor viszont én vándoroltam ki Amerikába, ahová soha életemben nem készültem (noha már nem sokkal forradalom után Oxfordban úgy vélekedett korosztályunk talán legtehetségesebb tagja, a tragikus sorsú Zádor István, hogy mi mindnyájan Amerikába készülünk, csak még nem tudjuk), engem is „csodálatos” meglepetés ért telefonügyben, bár én nem a Nagy Magyar Elzártaságból érkeztem, mint Szalai vagy Heller. Kibérelt lakásomat még meg sem néztem, a hotelből egyenesen az egyetemre mentem jelentkezni. A titkárnőnek bediktáltam új címemet, de jeleztem, hogy telefonom még nincs. „No problem” – mondta az új tanárok adminisztrálásában járatos titkárnő, s felhívta a Bell Társaságot. Átadta a kagylót, és néhány szükséges adat után közölték velem, hogy legnagyobb sajnálatukra délelőtt már nem tudják kihozni a készüléket, de délután kettő és négy között számíthatok rá. Megmondták a számát is, amit a titkárnő gondosan feljegyzett a törzslapomra. Ez bizony még Anglia után is meglepett, pedig Angliában sohasem éltem át olyan megszégyenítő telefonnyomort, mint Pesten a kilencvenes évek elején. (Krassó Miklós még a forradalom után tíz évvel is kajánkodva mutatta meg a kurrens pesti telefonkönyvben nevét és címét.) De hátravan még a történet csattanója. Meggondolatlan nagyzással falra szerelhető készüléket rendeltem. Délután megjött a szerelő, és akkor látom, hogy a dolgozósoba, ahova a telefont szereltetni akartam, faburkolatú. Azt mégsem tehetem meg kollégámmal, hogy a faburkolatba lyukat fúratok, gondoltam ijedten, és elkezdtem dadogni a szerelőnek, hogy mégiscsak asztali készüléket kérnék. „No problem” – mondta a szerelő, milyen színűt akar, és már ment is kocsijához, hogy felhozza a kívánt színűt. Ott álltam letaglózva, mintha korábban perui kecskepásztor lettem volna.

Mi ebből a tanulság? – kérdezhetné a (nem mindig) nyájas olvasó.

Semmi különös, csupán annyi, hogy általánosítani mindig csak *egy* esetből szabad, mert *két* eset erre nem alkalmas, lévén különböző, mint az enyém, illetve a Heller Ágnesé.

Czigány Lóránt